

Archeologienota

Turnhout Zegeplein 9

Programma van maatregelen

FODIO
Turnhoutsebaan 277
B-2110 Wijnegem

Marleen Arckens
Jan De Beenhouwer

COLOFON

Archeologienota Turnhout Zegeplein 9. Programma van maatregelen. Projectcode 2018L74
erkend archeoloog: Fodio OE/ERK/archeoloog/2015/0067
auteurs: Marleen Arckens, Jan De Beenhouwer.
uitvoerder: Fodio, Turnhoutsebaan 277, B-2110 Wijnegem
datum: 10 december 2018

Inhoud

2. Programma van maatregelen	34
2.1 Gemotiveerd advies.....	34

2. Programma van maatregelen

2.1 Gemotiveerd advies

Het uitgevoerde bureauonderzoek is volledig. Alle relevante beschikbare bronnen werden geraadpleegd.

Het onderzoeksgebied maakt deel uit van de historische kern van Turnhout. De bodem is er reeds eeuwen onderhevig aan menselijke invloed en staat op de bodemkaart volgens Belgische Classificatie gekarteerd als OB, bebouwde zone. De bodemkaart levert dus geen informatie over de bodemopbouw binnen het projectgebied. De oudste bewoningskern van Turnhout die teruggaat tot de ijzertijd en de vroege en volle middeleeuwen is te situeren op een zandkop tussen het marktplein en het kasteel. Het onderzoeksgebied is in deze zone te situeren.

In de Centraal Archeologische Inventaris zijn een hele reeks locaties in de kern van Turnhout opgenomen waar archeologisch onderzoek werd uitgevoerd. Die schetsen een beeld van menselijke aanwezigheid sinds het neolithicum. De oudste vondsten bij opgravingen in de huidige stadskern van Turnhout zijn te dateren in het neolithicum en werden aangetroffen ter hoogte van de Jacobsmarkt. Het gaat om fragmenten van gepolijste bijlen. De oudste bewoningssporen dateren van de late bronstijd en werden geregistreerd bij de aanleg van de Warandeparking. Uit de ijzertijd werden bewoningssporen aangetroffen bij onderzoek in de omgeving van het kasteel, de Warandeparking, het Zegeplein, de Jacobsmarkt en op de Markt ten zuiden van de Sint-Pieterskerk en ten oosten ervan. Ook op de site Kursaal werd bewijs gevonden voor menselijke aanwezigheid in de protohistorie in de vorm van een depositie van enkele potten die in elkaar geschoven waren en omgekeerd in de grond geplaatst. Het aardewerk hoort thuis in de bronstijd of vroege ijzertijd. Voor de periode van de derde tot de zesde eeuw zijn er geen sporen van bewoning teruggevonden in het centrum. Vanaf de 7de eeuw kan er opnieuw bewoning aangetoond worden op de hoger gelegen zandrug aan de Warandestraat, het Zegeplein en de Jacobsmarkt. Tijdens de volle middeleeuwen is de bewoning geconcentreerd ter hoogte van de Markt en het kasteel. Tijdens opgravingen aan de Jacobsmarkt en het Zegeplein en aan de oostzijde van de markt op de site Kursaal werden sporen aangetroffen van bewoning uit de late middeleeuwen. Ook op de voormalige site Brepols, grenzend aan de Baron Frans du Fourstraat, werden sporen van bewoning aangetroffen die opklimmen tot de 14de eeuw.

Al deze vondsten concentreren zich rond de huidige markt en het kasteel van Turnhout, op de hoogst gelegen gronden en in de onmiddellijke omgeving van het onderzoeksgebied.

Het onderzoeksgebied is gelegen op nummer 9 aan de oostelijke zijde van het Zegeplein. Het heeft een oppervlakte van 464 m². Het onderzoeksgebied is bijna volledig bebouwd. Alle gebouwen zijn met elkaar verbonden. Het gebouwencomplex kan verdeeld worden in drie zones: een huis uit het Interbellum in het zuidwesten, een centrale zone met kantoorruimte, keuken en binnenplaats en een oostelijke zone met magazijn, garage en koer.

Het huis uit het Interbellum dat dateert van 1929 neemt de volledige zuidwestelijke zone van het onderzoeksgebied in. Centraal op het onderzoeksgebied staan een keuken en een kantoorruimte die van elkaar gescheiden worden door een kleine open binnenplaats. De keuken maakt deel uit van het huis uit het Interbellum, terwijl de kantoorruimte is ondergebracht in een aanbouw uit de jaren 1980.

Ten oosten van deze gebouwen staat een groot noord-zuid gericht magazijn. Ten oosten van het magazijn, grenzend aan de Luizenpoort, bevinden zich een garage met berging en een koer. In de zuidwestelijke hoek van de koer geeft een trap toegang tot het magazijn.

Het volledige gebouw uit het Interbellum is onderkelderd. De kelder heeft een diepte van ca. 2 m. Alle andere gebouwen zijn gefundeerd op volle plaat gecombineerd met funderingsvoeten voor de dragende delen. De twee binnenplaatsen hebben een verharding die bestaat uit betonklinkers.

In de zone van het huis in het zuidwesten van het onderzoeksgebied worden geen ingrepen gepland. In het centrale deel van het onderzoeksgebied worden de keuken en het deel van de kelder onder de keuken afgebroken over een oppervlakte van ongeveer 20 m². Tussen het gedeelte van de kelder dat behouden blijft en het te verwijderen deel van de kelder wordt een nieuwe scheidingsmuur gebouwd. De bestaande keldermuren worden afgebroken tot op een diepte van ca. 50 cm -mV. De diepere delen van de muren blijven behouden. De vloerplaat van de kelder wordt doorbroken voor het plaatsen van een septicische put. Dit gebeurt in een zone waar reeds bodemingrepen plaats vonden tot minstens 2 m -mV.

De kantoorruimte uit de jaren 1980 wordt eveneens afgebroken. Hier moeten de vloerplaat en de muur tussen het kantoor en de koer verwijderd worden. De bestaande verstoring bedraagt ca. 50 cm -mV. De verharding van de kleine binnenplaats wordt verwijderd. De volledige centrale zone wordt daarna aangelegd als verharde binnenplaats. De verstoringdiepte van deze ingrepen zal vergelijkbaar zijn met de reeds uitgevoerde bodemingrepen.

In de oostelijke zone worden de berging, de garage en de muur op de oostelijke perceelgrens worden afgebroken. De muur wordt 1 m meer naar het westen heropgebouwd. De strook van 1 m wordt toegevoegd aan het openbaar domein, zodat in de Luizenpoort overal een vrije doorgang van 4 m ontstaat. De bodemingreep voor het plaatsen van de muur beslaat 2,4 m². De westelijke helft van de scheidingsmuur wordt tot aan de toegangspoort naar het zuiden verplaatst.

Op de plaats van de garage komt een licht constructie die dienst zal doen als fietsenstalling. De fietsenstalling wordt gefundeerd op 7 kolommen in recht uitgegraven putten van 16X16 cm. Tegen de achtergevel van het magazijn wordt een roestvrij stalen constructie aangebracht om balkons te creëren. Deze wordt gefundeerd door middel van twee pijlers die in recht uitgegraven putten van 40 x 40 cm tot op de vaste grond en tot op vorstvrije diepte (ca. 80 cm -mV) worden ingegraven. Voor de funderingspalen wordt over een oppervlakte van 0,2 m² een bodemingreep uitgevoerd dieper dan de bestaande ingreep. De verharding van de koer zal vernieuwd worden. De buitentrapp in de zuidwestelijke hoek van de koer zal een andere oriëntatie krijgen, met hergebruik van de bestaande fundering.

In totaal zijn over een oppervlakte van 5,9 m² bodemingrepen gepland dieper dan de reeds uitgevoerde bodemingrepen.

Gezien de lange traditie van wonen en bouwen rond de Grote Markt en het kasteel van Turnhout is de kans groot dat binnen het onderzoeksgebied een complexe stratigrafie aanwezig is. Die is door de huidige bebouwing voorzien van een kelder onder de Interbellumwoning minstens gedeeltelijk verstoord. Ter hoogte van de af te breken kantoorruimte en berging en de beide koeren bestaat de mogelijkheid dat sporen van bewoning of grondgebruik in de nieuwe tijd of de perioden daaraan voorafgaand bewaard bleven. In deze zones zijn er echter slechts op twee plaatsen bodemingrepen gepland die dieper zullen gaan dan de reeds in het verleden uitgevoerde bodemingrepen. Het gaat om de nieuwe buitenmuur voor de kelder, twee roestvrij stalen pilaren op de oostelijke koer, 7 funderingspaaltjes voor de fietsenstalling en nieuwe scheidingsmuren op de oostelijke en zuidelijke perceelsgrens. Deze bodemingrepen hebben een totale oppervlakte van ca. 5,9 m².

In de centrale en oostelijke zone van het onderzoeksgebied, waar bodemingrepen zullen plaatsvinden, zou binnen twee zones met een beperkte oppervlakte archeologisch onderzoek mogelijk zijn. Er werd bij het bepalen van deze zones rekening gehouden met een veiligheidsbuffer van 1,5 m ten opzichte van het te behouden bestaand opgaand muurwerk van de interbellumwoning en het magazijn. De onderzoekbare oppervlakte van de zone ter hoogte van de centrale koer bedraagt 29 m², ter hoogte van de oostelijke koer 51 m². Verder onderzoek van dergelijke kleine en niet aaneengesloten oppervlakten zal weinig tot geen kenniswinst opleveren over bewoning ouder dan de nieuwste tijd en laat weinig zinvolle waarnemingen toe die een substantiële meerwaarde kunnen bieden ten opzichte van de reeds opgebouwde kennis. Daarom wordt er geen verder onderzoek aanbevolen. Er dient bijgevolg geen programma van maatregelen te worden opgesteld.